

Un altre món és possible? Educar després de l'Onze de Setembre

Francisco Esteban Bara

Després de tres anys, comencem a veure la magnitud de les diverses causes que van ocasionar l'atac al cor de l'imperi nord-americà, entre altres accions, l'enderrocament de les Torres Bessones per l'impacte de dos avions comercials atapeïts de passatgers. Sens dubte, el més gran atac terrorista de la història, i amb una espectacularitat visual abans no coneguda, no va ser fruit de la casualitat, i hauríem de pensar profundament, fins a quin punt va ser ocasionat per la bogeria d'un grapat de fonamentalistes islàmics que no van comprendre els valors universals de la seva religió. En l'ofuscació de la rèplica, els primers efectes, aquells que avui dia són els principis rectors de la realitat humana, l'economia, la política i el bel·licisme, es van fer notar gairebé a l'instant, i d'altres resten en l'oblit més absolut o en el silenci més sorollós. D'altra banda, l'acció va tornar a supplantar l'exercici de la reflexió, i va allunyar així qualsevol possibilitat de veure l'autèntica realitat del fet més tràgic dels últims anys. En definitiva, la *imago mundi*, una parcel·la de la realitat va ser transmesa a bastament, dia i nit per la gran majoria de mitjans de comunicació. El maniqueisme es va convertir en l'eix central del discurs sociopolític dels dies de després de l'Onze de Setembre.

Dins d'aquest tràgic escenari, i una vegada més, el fet educatiu va quedar desterrat fora dels límits del discurs dominant, tret de propostes pedagògiques que tractaven de provocar a les noves generacions de ciutadans l'oblit de la tragèdia, o qui sap, si la base per a un monumental ressentiment carregat de prejudicis cap a l'altre. I sorprenentment, tot pensant d'una manera racional, podríem afirmar que el fet educatiu contemporani és una de les causes del mai justificable succés abans mencionat. Però per no caure en l'error que s'ha comès en altres àmbits, la reflexió i la prudència, virtut entre les virtuts, hauria de precedir la conclusió i l'acció. D'altra manera, quina lectura en clau educativa podem fer de l'Onze de Setembre?

El fet educatiu, la *paideia*, és l'instrument humà per excel·lència mitjançant el qual les noves generacions s'insereixen, a poc a poc, en tot un món de coneixements i en un univers de valors. De fet, aquest és el primer corol·lari de l'obra *Paideia* de Jaeger. El procés de transformació de la persona, pedagògicament atès, és aprenentatge de i per a la vida amb d'altres i amb un

mateix. És lògic pensar doncs, que la naturalesa i les intencions que aquest procés persegueixi, marcaran, d'una manera important, tant la forma de veure el món com les relacions que amb altres estableixin els que encara esperen ser transformats. En aquest sentit, l'exercici de la reflexió inclou des de la política educativa de tot un país fins al dia a dia, quan un professor es troba cara a cara amb els seus alumnes a l'aula. Tots els nivells de concreció d'un sistema educatiu tenen quelcom a dir en la transformació de la persona.

Sigui com sigui, seria un greu error amagar que pel fet educatiu han caminat també aquells que han ocasionat terror i barbàrie durant els últims anys. Què ens hem deixat en la *paideia* que pretenia la transformació d'aquells? I sense anar a l'extrem més allunyat, també han caminat per les aules de les nostres escoles i universitats persones que avui dia estan carregades de prejudicis i que acumulen una gran dosi de ressentiment. En aquest sentit, Jacques Maritain va tractar el fet educatiu en la seva obra *L'educació en aquest moment crucial*, una vegada superat el sense sentit de la Segona Guerra Mundial.

¿Un altre món és possible? –títol del llibre que ens ocupa' ubica el debat al cor del discurs educatiu, des d'un punt de vista ètic i moral. Efectivament, què estem fent avui dia a les nostres escoles amb els nostres alumnes? És l'escola una màquina de transmissió de prejudicis i d'alimentació de malèvols ressentiments? En definitiva, com educar després de l'Onze de Setembre? El plantejament d'aquestes i altres qüestions ens permet aprofundir en les idees més substancials que omplen de sentit un fet autènticament humà com és l'art d'educar. No hauríem d'oblidar mai que les nostres intencions com a educadors, i les nostres maneres de muntar l'escenari educatiu a tal efecte, poden provocar la construcció de projectes de vida completa, o sovint, desorientada.

És en aquest sentit que Francesc Torralba ofereix un exercici de reflexió, i no tant un receptari pedagògic. I és que pensant d'una manera cabdal, qual-sevol proposta pedagògica hauria d'anar fonamentada d'idees pensades i repensades. El tema dels prejudicis i del ressentiment, amagat tantes i tantes vegades del discurs educatiu per una malentesa autonomia pedagògica del professorat, està en l'epicentre de l'art d'educar. L'educador del segle que ja és aquí hauria d'adquirir encara més consciència de la que ja en pot tenir, de la importància d'aquest fet. El seu objecte de treball són persones en procés de transformació, ni més ni menys. Persones que poden sortir de la relació educativa veient l'altre com un estrany incòmode, o com algú que ofereix una oportunitat de creixement personal, i per tant, una oportunitat de coneixença i de convivència. El professor que emparaula la realitat, pot fer-ho des de la seva manera de veure el món o des d'una realitat més àmplia i diversa. Ho faci d'una manera o d'una altra, l'educació pot convertir-se en un exercici d'adoctrinament o de transformació, èticament parlant. Efectivament, què es diu

(1) TORRALBA, F. *¿Un altre món és possible? Educar després de l'Onze de Setembre*. Barcelona: Edicions 62, 2003.

a les *ikastolas* del País Basc sobre el fet espanyol? Com es parla a les escoles de l'Estat espanyol del el fet basc?

La filosofia moral i l'ètica han tractat el tema durant la seva existència, i tractar d'apropar aquest discurs als professionals de l'educació és, sens dubte, una opció gens menyspreable. El llibre doncs, no oferirà respostes al lector que vol saber comes pot transformar les persones en temps d'incertesa com l'actual, però obrirà noves portes a la reflexió i conrearà un estat d'inquietud necessari per a l'elaboració de noves idees o per repensar-ne d'altres ja assolides. Sense cap mena de dubte, el format d'assaig, tal com Montaigne el va proposar i com està redactat el llibre, pretén fugir de les certeses i pensar a les palpentes per arribar a noves llums, també en l'art d'educar.